

“Internet és també el nostre espai polític”

El sociòleg

Manuel Castells

(Hellín, Albacete, 1942)

és l'autor de

'La era de la información',

una trilogia que analitza

la societat xarxa,

la nova economia

i tots els canvis que

les noves tecnologies

han introduït

en la nostra manera

de viure i veure l'entorn.

El coneixement de Manuel Castells és tan global com la societat que analitza. En la seva obra fa contínues referències a dades històriques i actuals d'arreu del món. Nascut accidentalment a Hellín, criat a València —on va viure fins els 12 anys— i madurat a Barcelona, Castells ha viscut també a París —on es va doctorar en sociologia— i a Berkeley, on actualment resideix. Des d'allà, on ocupa la càtedra de Sociologia de la Universitat de Califòrnia, observa les xarxes que, segons ell, formen la nova societat sorgida de les noves tecnologies.

—Internet és la responsable de la nova societat de la informació?

—No solament Internet, sinó el conjunt de noves tecnologies d'informació, amb dues bases tecnològiques fonamentals: la microelectrònica d'una banda (base dels ordinadors i de les telecomunicacions i, per tant, d'Internet), i l'enginyeria genètica de l'altra banda (base de la capacitat de descodificar i reprogramar els codis d'informació de la matèria viva). De fet la informació i el coneixement sempre han estat fonamentals en totes les societats. La novetat històrica consisteix en el tipus de tecnologies que es van desenvolupar com a paradigma sociotècnic a partir de la dècada dels setanta. En una analogia històrica jo diria que les tecnologies d'informació són com l'electricitat en l'era industrial. Internet és, en aquest sentit, l'equivalent del motor elèctric que va permetre la difusió i descentralització

de la capacitat de generació d'energia en tots els contextos i per a totes les aplicacions. Internet permet difondre, descentralitzar de manera interactiva, qualsevol tipus d'informació, cosa que facilita, per tant, la generació de coneixement específic per a cada tasca i cada context de la informació disponible. És l'extensió del producte acumulat de la ment humana a totes les situacions, mitjançant la capacitat d'una ment humana individual de processar de manera específica el producte rebut de la ment humana col·lectiva. D'aquesta manera, Internet és la base material d'una nova forma organitzativa, l'organització en xarxa, que és l'equivalent a allò que representaren la fàbrica o la gran corporació verticalment estructurada com a formes organitzatives de la societat industrial.

—L'actual revolució tecnològica de la informació és la més global perquè arriba a tots els racons del planeta en molt poc temps. Però hi ha “zones fosques”?

—Efectivament, aquesta revolució té una velocitat i intensitat sense precedents. Per exemple, la impremta va tenir efectes molt més lents perquè les societats van continuar essent majoritàriament analfabetes durant segles. Però alhora aquesta revolució té un gran potencial d'accentuació de la desigualtat, perquè l'estructura de la xarxa permet connectar allò que val allà on estiga i desconnectar allò que no té valor, des del punt de vista dels interessos dominants, també allà on

“L’actual revolució tecnològica abasta tot el planeta, amb una velocitat i intensitat sense precedents. La impremta, per exemple, va tenir efectes més lents”

estiga. Així es guanyaran xarxes de riquesa, de comunicacions i de poder, que salten sobre territoris i persones que no queden integrats en aquesta xarxa, amb la consegüent marginalitat informativa i econòmica.

—La pobresa, doncs, creixerà?

—Ja ha aparegut un quart món, no solament dels pobres, sinó dels exclosos, tal com he documentat en el meu llibre *Fin del milenio* i tal com continua fent evident empíricament l’informe anual de Nacions Unides sobre el desenvolupament humà. Aquest quart món d’exclusió inclou bona part de la població del tercer món, alhora que els sectors dinàmics del tercer món (el sud de Brasil, el litoral meridional de la Xina, la frontera nord de Mèxic, la vall central de Xile, Bangalore, Nova Delhi i Bombai a l’Índia, i tants d’altres) s’articulen fortament a la xarxa global d’inversió, producció i informació. El quart món també s’estén en les nostres societats, en proporcions molt menors, com qualsevol pot observar passejant per La Courneuve a París, pel Raval a Barcelona o per Lavapiés a Madrid. La integració d’aquest quart món és potser una de les tasques més importants, i difícils, de les nostres societats.

—Què haurien de fer els països desenvolupats per afavorir el creixement dels subdesenvolupats? Els interessa fer-ho?

—Sí que els interessa, encara que no ho necessiten a la curta. Vull dir que hi ha prou poder de consum i d’innovació de les nostres societats per poder prescindir de bona part de la població del planeta. Però, d’altra banda, com més gent i països participen de la nova economia, més dinàmic serà el sistema a la llarga. I les reaccions socials i polítiques dels exclosos, o dels qui parlen en el seu nom, poden ser un element de tensió en el sistema, amb alts costos socials i polítics. Un planeta de pobresa pot ser difícilment sostenible en termes ecològics i l’ecologia és d’interès comú. En fi, els valors ètics de compartir el planeta amb el conjunt de la humanitat encara perviuen en la consciència íntima de la majoria de la gent. Cada vegada és més difícil apagar la televisió quan apareixen imatges de nens morint de fam en un context tan creatiu i ric com el de les nostres societats.

—La societat de la informació també ofereix una possibilitat als països subdesenvolupats per a progressar econòmicament i socialment?

—Sí, però no sols, no aïlladament, almenys no en el sistema actual. Necessiten l’ajuda dels països avançats per rebre la tecnologia, el capital i la capacitat de gestió sense els quals no poden compartir els processos de producció i consum de la nova economia global. Desenvolupar les economies sense Internet en l’actualitat és com haver pretès fer la industrialització sense electricitat. És necessari, com he proposat en el Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides, en la Unió Europea, a Sud-àfrica i en altres fòrums, un Pla Marshall tecnològic Nord-Sud en què països rics i empreses multinacionals col·laboren amb Nacions Unides en una inversió massiva en tecnologia i educació al tercer món, inversió de la qual a llarg termini també es beneficiaran els països rics i les grans empreses: és un projecte d’interès compartit.

—Quins canvis que ja es poden percebre en l’actualitat creu vostè que tendi-

ran a accentuar-se en la societat de la informació?

—L’estructura en xarxes d’informació, sobre base informatzada i per Internet, com a base de tota mena d’activitat. La crisi de totes les organitzacions burocràtiques i jerarquizades, siguen públiques o privades.

—Com preparar-nos per aquests canvis?

—Dirigint-los, és a dir, determinant el contingut i orientació del procés de canvi. Cosa que, en el fons, depèn d’un canvi en els processos polítics que augmenten la participació ciutadana i desburocratitzada a la classe política. Difícil, però és l’única manera d’orientar el canvi. No ens hem d’adaptar a la tecnologia, sinó apropiari-nos de la tecnologia i utilitzar-la per als nostres fins, individuals i col·lectius.

—Amb la societat de la informació arriba també la nova economia. En què consisteix?

—La nova economia no és la de les empreses d’Internet, sinó de les empreses que utilitzen Internet en el conjunt de la seua activitat. L’essència és el funcionament en xarxa de l’empresa, internament, amb els seus clients i amb els seus proveïdors.

—Per exemple?

—L’empresa Zara, que va passar de ser una empresa familiar a l’empresa més dinàmica, a escala mundial, en la moda *prêt-à-porter*. Zara té 2001 botigues en 34 països, totalment informatzades, amb enviament setmanal d’informació al centre de disseny per ordinador a la Corunya que dona instruccions a les màquines de tallar patrons amb làser i a les cadenes de muntatge. Amb l’organització interna en xarxa i la informació de mercat constantment actualitzada, Zara aconsegueix un cicle de redisseny que posa nous productes en el mercat en dues setmanes. Benneton tenia un cicle de redisseny de sis mesos. Va ser desplaçat com a líder per Gap, amb un cicle de dos mesos. Ara, Zara, el líder emergent, ho aconsegueix en dues setmanes. Això és la nova economia. En pocs anys, hi haurà empreses de nova economia i empreses d’economia informal en supervivència.

La resta hauran desaparegut, com desaparegueren els tallers artesans amb el desenvolupament de la gran fàbrica industrial.

—En una societat en què el capital és el coneixement, el treballador té més poder dins de l'empresa?

—El treballador d'alta qualificació, capaç d'autoprogramar-se en les seues tasques i objectius, és l'element fonamental de l'empresa en la nova economia. No així el treballador genèric, sense coneixements específics, susceptible de ser reemplaçat per màquines i per treballadors d'àrees del tercer món. D'altra banda, cada vegada es desenvolupa més el treball autònom, en la mesura que una persona amb els seus coneixements, el seu ordinador i Internet pot produir moltes coses per ella mateixa.

—En l'empresa xarxa, els sindicats no tenen tots els treballadors reunits per a fer assemblees, com han de reaccionar?

—Posant-se en xarxa, com tothom. Els problemes dels treballadors no desapareixen en la nova economia. Els sindicats són més necessaris que mai, però a condició que la seua ideologia, les seues estratègies i les seues formes organitzatives deixen definitivament la societat industrial de la qual provenen.

—Parla vostè de l'existència d'unes xarxes que ho interconnecten tot, com són?

—Internet és la xarxa de xarxes d'ordinadors, que connecta tot amb tot. Per exemple: els mercats financers globals, que es basen en xarxes d'ordinadors (és a dir Internet), en què està dipositat el seu diner, el meu i el de tothom.

—Les llengües poden crear xarxes?

—No és que les llengües creen xarxes. És que les xarxes tenen llengua. I per tant, sense necessitat de decidir crear res, tots els webs en català es constitueixen automàticament en un circuit català a l'abast universal.

—Diu vostè que amb la nova societat de la informació tenen més i més importància els nacionalismes, per què?

—Perquè en un món de poder econòmic i tecnològic global, en què es perd el sentit de la història i de la dimensió col·lectiva, la construcció de significat

"Sense canvis estructurals en l'economia europea, l'euro continuarà perdent valor"

es fa a partir d'allò que som culturalment. Per navegar per la xarxa sense perdre's cal saber què som. I aquest ser és la identitat.

—Per damunt de totes les xarxes, hi veu una xarxa financera que, segons vostè, és incontrolable, per què?

—Perquè es pot reconfigurar constantment a velocitat de la llum (optoelectrònica), perquè funciona a base de turbulències d'informació d'origen divers i imprevisible (amb elements de càlcul econòmic i d'altres que no ho són) i perquè la massa de capitals i la velocitat de transacció és tal que no hi ha govern o banc central que ho controle. Per exemple, en el mercat mundial de divises es canvia cada dia l'equivalent de tres vegades el valor del producte interior brut d'Espanya. Per això, si no hi ha canvis estructurals en l'economia europea, l'euro continuarà perdent valor amb el dòlar, facen el que facen els bancs centrals.

—La incapacitat de controlar les xarxes financeres vol dir que els estats no poden fer res?

—Vol dir que han d'aprendre a navegar, a desenvolupar intervencions estratègiques en lloc del muts i a la gàbia que ja no funciona.

—També els grups antiglobalització tenen accés a Internet. Quin paper representen en la nova societat?

—Internet és l'instrument d'acció i organització de la nostra societat. Una societat sense conflictes és una societat morta. I els grups antiglobalització compleixen un paper fonamental per reorientar el procés de globalització més enllà de la seua versió estrictament determinada pels mecanismes del mercat. Complementen l'economia amb la societat.

—Els zapatistes van saber utilitzar Internet per difondre la situació de Chiapas. La societat xarxa pot jugar també a favor dels desprotegits?

—Sí. Jo diria que Internet permet actuar globalment a partir de la generació de consciència en l'àmbit local, mitjançant la connexió en xarxa dels projectes alternatius que van sorgint.

—Vostè s'ha definit com a socialista. Quines mesures poden fer de la societat de la informació una societat més justa?

—Això sí que no ho sé. El socialisme és per a mi una referència política històrica. Vol dir que no sóc conservador, que no sóc de dreta. Però ideològicament sóc més llibertari que res. I pel que fa al contingut concret d'allò que podria ser una política progressista, humanista sobre la societat xarxa, s'haurà de veure. Jo no practique utopies, partesc d'allò que observe. De moment, no veig gaire projecte alternatiu. La tercera via és la més sensata, però se situa òbviament dins del capitalisme. Finlàndia proposa en la pràctica un model interessant de desenvolupament tecnològic i econòmic amb valors democràtics i de protecció social. Els moviments socials ecologistes i feministes avancen la proposta de valors alternatius. No crec que tot això arribe a fondre's en un model alternatiu coherent, com va ser el socialisme enfront del capitalisme. Anem cap a la diversitat cultural i política. I en la pràctica les iniciatives col·lectives aniran concretant-se en cada moment en un debat global, interactiu, en la xarxa. Internet és també el nostre espai polític.

Alex Milian